

ניהול סיכונים

מבוא (2/97)

1. (א) להתפתחויות בשוקי הכספים וההון בישראל, למעבר מתיווך פיננסי למעמד של עשית שוק, לגלובליזציה ולחדשנות הפיננסית השפעה הולכת וגדלה על פוטנציאל החשיפה לסיכונים פיננסיים הכרוכים במישורי הפעולה השונים של התאגידים הבנקאיים.
- (ב) תאגיד בנקאי נחשף במהלך ניהול הנכסים וההתחייבויות שלו במגזרי הפעילות השונים למגוון סיכונים, כגון: סיכוני שוק, סיכון נזילות, סיכון אשראי, סיכון תפעולי וסיכון משפטי. על מנת להבטיח את ניהולם הזהיר והתקין של הסיכונים נדרש התאגיד הבנקאי ליישם עקרונות וכללים ברורים לזיהוי, מדידה, ניהול, מעקב ובקרה של החשיפות לסיכונים.
- (ג) הוראה זו קובעת עקרונות יסוד לניהול ולבקרת הסיכונים, הדורשים: מעורבות נאותה והבנה מעמיקה של דירקטוריון התאגיד הבנקאי בניהול הסיכונים; ניהול הסיכונים באמצעות מנהל סיכונים שהוא חבר הנהלה; העמדת כלים להערכת ולמדידת הסיכונים והסדרת אמצעי פיקוח ובקרה על סיכונים אלו.

הגדרות (2/97)

2. "הון כלכלי" - הפרש השווי ההוגן של הנכסים ושל ההתחייבויות, מאזניים וחוץ מאזניים, במגזר מסויים (צמוד, לא צמוד, מט"ח);
 - "מכשיר פיננסי" -
 - "מכשיר פיננסי נגזר" -
 - "סיכון נזילות" -
 - "שווי הוגן של מכשיר פיננסי נגזר" - כהגדרתם בהוראות בדבר עריכת דוח כספי שנתי של תאגיד בנקאי (הוראות הדיווח לציבור);
 - "סיכון אשראי" - סיכון להפסד כתוצאה מהאפשרות שהצד הנגדי לעסקה לא יעמוד בהתחייבויותיו;
 - "סיכון משפטי" - סיכון להפסד כתוצאה מהעדר אפשרות לאכוף באופן משפטי קיומו של הסכם;
 - "סיכון שוק" - סיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי ההוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בתנאי השוק (שינוי ברמת מחירים בשווקים שונים, שיעורי ריבית, שער חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות);
 - "סיכון תפעולי" - סיכון להפסד כתוצאה משיטות פגומות לעיבוד נתונים, טעויות אנוש והעדר תהליכי בידוק ובקרה פנימיים נאותים;

"עושה שוק"

תאגיד בנקאי העוסק במכשירים פיננסיים ובמכשירים פיננסיים נגזרים עם לקוחות ועושי שוק אחרים, ומחזיק תיק של מכשירים אלה, מוכר וקונה אותם בדרך של ציטוט שערי קניה ומכירה תוך השגת הכנסות מהמירווח בין קניות ומכירות.

התשתית הניהולית (2/97)

3. (א) תאגיד בנקאי יקדיש משאבים להבנת, הערכת וכימות מגוון החשיפות לסיכונים תוך קביעת מסגרות לניהולם ויצירת אמצעי התרעה, כלים לבקרת החשיפות ומערכת לבחינת החשיפה הכוללת של התאגיד.
- (ב) מערכת ניהול הסיכונים של התאגיד הבנקאי תתבסס על מערך מידע ניהולי ממוכן שיספק מידע מקיף על הפעולות החושפות את התאגיד הבנקאי לסיכונים השונים, על רמות הסיכון להן חשוף התאגיד הבנקאי בכל סוג פעולה ועל מידת התאמת הפעילות למדיניות ולגבולות החשיפה שאושרו.
- (ג) ניהול הסיכונים יעוגן בנוהלי עבודה המפרטים את דרך ניהול הסיכונים ואת תחומי האחריות והסמכויות של הגורמים השונים המעורבים בכך.
- (ד) מערכת ניהול הסיכונים של התאגיד הבנקאי תקיף את סניפיו בישראל ומחוץ לישראל ותביא בחשבון את החשיפות לסיכונים בחברות הבנות שלו, בישראל ומחוץ לישראל, ובהתבסס על מידע זמין מגופים אלו כחלק ממערך המידע הניהולי.
- (ה) על התאגיד הבנקאי לוודא, בין היתר באמצעות המבקר הפנימי הראשי של הקבוצה הבנקאית, כי ניהול הסיכונים נעשה בצורה נאותה בכל חלקי הקבוצה.

מסמך החשיפות (2/97)

4. (א) המידע על החשיפות הקיימות בתאגיד הבנקאי לסיכוני שוק למיניהם, לסיכוני אשראי ולסיכוני נזילות יוצג בצורה מרוכזת במסמך חשיפות כולל. המסמך יכלול חלקים אלה:
 - (1) תיאור מכלול הסיכונים להם חשוף התאגיד הבנקאי תוך הצגת מידע על התפתחות החשיפות והגורמים המוסמכים לנהל כל חשיפה וסמכויותיהם;
 - (2) נתונים על מסגרות הפעולה ומגבלות החשיפה שנקבעו על ידי הדירקטוריון והנהלת התאגיד הבנקאי;
 - (3) פירוט הדיווחים הקיימים לצורכי מעקב ובקרה אחר רמות הסיכון והכלים הקיימים לכימות החשיפות ולגידור הסיכונים;
 - (4) תיאור הצעדים שנקטו למיזעור הסיכונים הטיפעוליים והסיכונים המשפטיים.
- (ב) מסמך החשיפות המעודכן יונח בפני הדירקטוריון והנהלה בכל דיון בו מתקבלות החלטות ונקבעים שינויים בתמהיל החשיפות הרצוי של התאגיד הבנקאי, כולל דיונים תקופתיים קבועים במסמך החשיפות המעודכן שיערכו לפחות אחת לרבעון.

דירקטוריון ומדיניות (2/97)

5. (א) על הדירקטוריון של התאגיד הבנקאי לדון ולאשר מדיניות חשיפה לסיכונים השונים ולקבוע את תקרות החשיפה המותרות במגזרי הפעילות השונים. כמו כן עליו לדון ולאשר את ההערכות הארגונית לניהול ולבקרת החשיפה הכוללת של התאגיד לסיכונים השונים.
- (ב) על הדירקטוריון לקיים את הדיון, לדרג את הסיכונים ולקבוע מגבלות, לאחר שעמד על איכות הכלים הקיימים בתאגיד הבנקאי לניהול ולבקרת הסיכונים מכל סוג ובכל תחום פעולה.
- (ג) על הדירקטוריון להבטיח כי כל פעילות חדשה של התאגיד הבנקאי (מכשיר פיננסי נגזר חדש השונה משמעותית מהמכשירים הקיימים בתאגיד, יצירת חשיפה מסוג חדש, עשיית שוק וכו') תאושר על ידו לאחר שעמד על הסיכונים הכרוכים בפעילות החדשה, בחן את המנגנונים בהם ישתמש התאגיד הבנקאי לניהול, למדידה ולבקרת הסיכונים, קבע מגבלות כמותיות כמתחייב מהסיכונים הגלומים בפעילות החדשה ווידא כי בתאגיד הבנקאי קיימים כוח אדם, מקורות מימון ותשתית מיכונית וטכנולוגית שתבטיח קליטה וניהול נאותים של הפעילות והתאמתה לקיים בתאגיד הבנקאי.

מנהל הסיכונים (2/97)

- 6 (א) על הנהלת התאגיד הבנקאי למנות מנהל סיכונים בדרג של חבר הנהלה אשר במסגרת המדיניות והחלטות הדירקטוריון יעסוק:
- (1) בניהול השוטף של החשיפות, בהנחיית היחידות השונות העוסקות בניהול המכשירים הפיננסיים של התאגיד הבנקאי וביצירת החשיפות במגזרי הפעילות השונים;
 - (2) בהמלצות להנהלה ולדירקטוריון באשר לסמכויות ולסוג המכשירים הפיננסיים המותרים ליצירת ולגידור סיכונים;
 - (3) בהמלצות בפני הנהלה והדירקטוריון בכל הנושאים הקשורים לניהול החשיפות;
 - (4) בהסדרת נוהלי מעקב, דיווח ובקרה בנושאים הקשורים לניהול חשיפות ובכלל זה כללים לדיווח על חריגות מהמגבלות שנקבעו, וזאת בתאגידיים בהם אין יחידה נפרדת לבקרת סיכונים כאמור בסעיף 10.
- (ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), אין חובה לכלול את סיכוני האשראי בסיכונים שבהם עוסק מנהל הסיכונים.

ביקורת פנימית (2/97)

7. (א) על הביקורת הפנימית לשלב בתוכנית העבודה השנתית שלה הערכת התהליך הכולל שבו התאגיד הבנקאי נוקט לעניין ניהול הסיכונים הכרוכים בפעולותיו הפיננסיות.

(ב) על המבקר הפנימי לבדוק, לסקור ולהעריך את יישום המדיניות וביצוע החלטות הדירקטוריון והנחיותיו בנושא ניהול, אמידה ובקרת הסיכונים, את עמידת היחידות במגבלות שנקבעו ואת מהימנות וזמינות המידע הניהולי והדיווחים הפיננסיים והתפעוליים לדירקטוריון ולהנהלת התאגיד הבנקאי. בין הגופים שיבוקרו על ידי המבקר יהיו גם יחידת ניהול הסיכונים ופונקצית בקרת הסיכונים (אם קיימת).

סיכוני ריבית (2/97)

8. תאגיד בנקאי שאינו מנהל את סיכוני השוק באמצעות מודלים כאמור בסעיף 9 להלן יקבע את דרכי הפיקוח והבקרה על היקף החשיפה לסיכוני ריבית בכל מיגזר על פי העקרונות שפורטו לעיל לרבות:

- (א) יישום מודל למדידת סיכוני הריבית;
- (ב) בניית מערכת שתספק מידע מעודכן על החשיפה לסיכוני הריבית;
- (ג) בדיקה תקופתית של התאמת דרכי אמידת הסיכונים לפעילות התאגיד;
- (ד) קביעת כללים לניהול החשיפה.

סיכון שוק (2/97)

9. (א) תאגיד בנקאי (למעט בנק למשכנתאות) הלוקח פוזיציות במטבע חוץ ובריבית, משקיע בניירות ערך על חשבון עצמו (נוסטרו) או עושה שוק במכשירים פיננסיים נגזרים בהיקף רחב (כמוגדר בסעיף קטן (ב) להלן), ינהל את סיכוני השוק הנובעים מכלל פעילותם באמצעות מערכת משוכללת כמפורט בסעיף קטן (ג) להלן. למרות האמור לעיל, תאגיד בנקאי שעיקר סיכוני השוק שלו מתמקדים במספר תחומים בלבד, יהיה רשאי לנהל את סיכוני השוק כנדרש בסעיף זה, רק על אותם תחומים. (ב) הוראות סעיף זה יחולו רק על תאגידים בנקאיים שעונים על לפחות אחד מהקריטריונים הבאים:

- (1) תיק ההשקעות בניירות ערך למכירה ולמסחר עולה על 3 מיליארדי ש"ח, או על 50% אחוזים מהון התאגיד הבנקאי;
- (2) סך כל המסגרות וההרשאות לעמידה בפוזיציות בכל מגזרי הפעילות (בסיס ושערי חליפין) ובכלל זה תקרות החשיפה הקיימות בסניפי התאגיד הבנקאי מחוץ לישראל, עולות על חצי מיליארד ש"ח, או 33 אחוזים מהון התאגיד הבנקאי (ההון הפנוי יחושב כהתחייבות צמודת מדד; סה"כ של ערך מוחלט של כל פוזיציה מחולק ב-2);
- (3) סך כל תקרת החשיפה בריבית במונחי פער המח"מ עולה על שנה וחצי, או שיעור החשיפה לריבית (השינוי הפרופורציוני בהון הכלכלי של התאגיד הבנקאי המושקע במגזר כתוצאה משינוי של נקודת אחוז אחת בשיעור הריבית) עולה על 12 אחוזים, לפחות באחד משני מגזרי הפעילות העיקריים (מבחינת גודל ההון הכלכלי המושקע בהם), של התאגיד הבנקאי;

- (4) התאגיד הבנקאי פועל כעושה שוק במכשירים נגזרים (להוציא עשיית שוק במסחר הדו-צדדי בשוק המט"ח/ש"ח) והוא לא קיבל מהפיקוח על הבנקים פטור מסעיף זה בשל רמת פעילות נמוכה.
- (ג) מערכת ניהול סיכוני השוק של התאגידים הבנקאיים הנ"ל צריך שתכלול את כל הרכיבים הבאים :
- (1) מודל פנימי למדידת סיכוני השוק המתבסס על טכניקות סטטיסטיות כגון : שונות - שונות משותפת, סימולציות היסטוריות וסימולציות "מונטה קרלו" ;
- (2) מדידה שוטפת (לפחות שבועית) של חשיפת התאגיד הבנקאי לסיכוני שוק באמצעות אומדי Value at Risk (להלן - VAR), המתבססים על המודל הפנימי של התאגיד. ה-VAR אומד את ההפסד המקסימלי הצפוי לתאגיד בשל התממשות סיכוני השוק בתקופת זמן נתונה וברמת בטחון סטטיסטית קבועה מראש ; השימוש בשיטה זו מצריך שיערוך שוטף (לפחות שבועי) של כל הפוזיציות של התאגיד בהתבסס על השווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות) ;
- (3) ניתוח סיכוני השוק בתרחישים קיצוניים (Stress-Scenario Analysis) ;
- (4) מודל, או שיטה להערכת כדאיות נטילת הפוזיציות בתחומים השונים, בהתחשב בסיכונים ;
- (5) יחידת בקרת סיכונים (כמפורט בסעיף 10).

יחידת בקרת סיכונים (2/97)

10. (א) (1) תאגיד בנקאי (למעט בנק למשכנתאות) שנדרש ממנו לנהל את סיכוני השוק על פי מודל, במסגרת שיטת VAR יקים פונקציה עצמאית לבקרת הסיכונים שתהא בלתי תלויה בגורמים האחראים לניהול ולביצוע המסחר במכשירים השונים, וכפופה ישירות למנהל הכללי של התאגיד הבנקאי.
- (2) על אף האמור בפסקה (1), בתאגיד בנקאי בו המנהל הכללי מעורב באופן שוטף בניהול הסיכונים (למעט מעורבות בקביעת מדיניות), תהא הפונקציה האמורה בפסקה (1) כפופה ישירות לדירקטוריון התאגיד הבנקאי ולא למנהל הכללי והודעה על כך תישלח למפקח.
- (ב) על יחידת בקרת הסיכונים להעריך הלימות המודלים המיושמים בתאגיד הבנקאי למדידת הסיכון, לבחון מידת התאמת הפעילות והחשיפות בפועל לעקרונות ולגבולות החשיפה המאושרות, לבדוק תקופתיות את התוצאות בפועל לעומת חיזוי המודל, לאמוד באופן שוטף את מרכיבי ההכנסה כנגד הסיכונים, לפתח ולבצע מבחנים של תרחישים קיצוניים, להכין דוחות לכימות הסיכונים ולדווח באופן שוטף על תוצאות הבדיקות.
- (ג) על אף האמור בסעיף זה, אין חובה לכלול את סיכוני האשראי בסיכונים המטופלים על ידי יחידת בקרת הסיכונים.

* * *